

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

ЯКИМЕНКО ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

УДК 332.142.4

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському національному аграрному університеті.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Медвідь Вікторія Юріївна,
Сумський національний
аграрний університет,
професор кафедри економіки;

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Вахович Ірина Михайлівна,
Луцький національний технічний
університет,
завідувач кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор
Бубенко Павло Трохимович,
Північно-Східний науковий центр
НАН і МОН України, директор.

Захист відбудеться «28» грудня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.251.01 у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, Україна, м. Харків, пров. Інженерний, 1а, 5 поверх.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, Україна, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «28» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Красносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Пріоритетом розвитку економіки України є рівномірний розвиток її регіонів. Кожен регіон являє собою складну соціально-економічну систему, що знаходиться у постійній взаємодії з іншими регіонами та входить до складу соціально-економічної системи держави. Основою інтенсивного розвитку економіки регіонів має стати орієнтація виробництва та послуг на інновації. Для практичної реалізації цього процесу необхідною є наявність інноваційного потенціалу у всіх підсистемах економічної системи регіону. Важливістю набуває процес управління інноваційним потенціалом. Як свідчить практика економічно розвинених країн, силою зміцнення економіки регіонів виступають представники тих видів економічної діяльності, що орієнтовані на випуск продукції або використання технологій, які не мають аналогів. Для абсолютної більшості регіонів України важливим є будівельний комплекс, оскільки, саме будівництво задовольняє потреби, як промисловців, так і населення. Отже, нагальною для регіонів України є проблема управління інноваційним потенціалом всіх представників будівельного комплексу шляхом формування відповідного механізму.

Актуальність означеної проблеми підтверджується значною кількістю регіональних програм та проектів, що спрямовані на підтримку розвитку інноваційної діяльності в будівництві, хід реалізації яких контролюється представниками органів виконавчої влади всіх рівнів.

Проблемам соціально-економічного розвитку регіонів та проблематиці управління інноваційним потенціалом промислових комплексів регіонів, як невід'ємною складовою їх розвитку присвячені праці багатьох вітчизняних вчених економістів, таких як О. Амоша, Ю. Бажал, Н. Бондарчук, М. Борисенко, П. Бубенко, І. Вахович, В. Гавва, А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Гринько, О. Лапко, М. Кизим, Л. Костіна, В. Медвідь, В. Петрушевська, А. Федонін, С. Холод, Д. Черваньов, А. Яковлева та інші.

Серед зарубіжних дослідників, які внесли значний вклад у розвиток теорії та практики інновацій варто відзначити Р. Акоффа, П. Друкера, П. Завліна, М. Портера, Б. Твіса, М. Хучека та ін.

Проте, на сьогодні потребує уточнення розуміння економічної сутності інновацій, інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу будівельного комплексу на рівні регіонів України. Звідси потребують уваги питання створення понятійно-термінологічного апарату, що всебічно описував би специфіку інноваційного потенціалу будівельного комплексу регіону; обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу та формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону. Незважаючи на очевидну перспективність забезпечення системи управління інноваційною діяльністю представників будівельного комплексу для отримання

реальних конкурентних переваг, зазначені вище проблеми досі залишаються невирішеними, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету МОН України, зокрема, у рамках теми «Вдосконалення розміщення, використання та відтворення продуктивних сил Сумської області» (№ ДР 0114U005304), автором визначено основні вимоги щодо формування стратегії інноваційного розвитку будівельного комплексу регіону; теми «Механізми регулювання соціо-еколого-економічного розвитку підприємств у регіонально-галузевому вимірі» (№ ДР 0114U001562), внеском дисертанта стали пропозиції щодо формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування положень і розробка практичних рекомендацій щодо формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були поставлені та вирішені наступні завдання:

- уточнено сутність, зміст, ознаки інноваційного потенціалу та особливості управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу;
- обґрунтовано умови формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону;
- проведено визначення рівня інноваційного забезпечення представників будівельних комплексів у регіонах України та факторів впливу на їх інноваційний потенціал;
- проведено оцінку рівня інноваційного потенціалу будівельного комплексу Харківського регіону;
- розроблено економіко-математичну модель інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності будівельного комплексу регіону.

Об'єктом дослідження є процес управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні аспекти формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Методи дослідження. Теоретичну і методичну основу дослідження становлять ключові положення, принципи і методи сучасної економічної теорії і теорії регіонального управління, праці вітчизняних і зарубіжних учених, закономірності соціально-економічного розвитку регіонів України.

Дослідження виконано з використанням загальних і спеціальних наукових методів, таких як: монографічного та теоретичного узагальнення - при тлумаченні

категорії «інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний потенціал»; системного аналізу – при виявленні ознак інноваційного потенціалу; факторного аналізу – при аналізі факторів впливу на інноваційний потенціал будівельних комплексів регіонів України; економічного та кореляційно-регресійного аналізу – при оцінці рівня інвестиційного забезпечення будівельних комплексів регіонів України; економічного аналізу – при аналізі ефективності роботи будівельного комплексу Харківського регіону.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти Верховної Ради України, Укази Президента України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, монографічні праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, мережа Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці комплексу теоретичних та методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону:

набуло подальшого розвитку:

- механізм управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону, який заснований на економіко-математичній моделі оцінки стану інвестиційного забезпечення та дає змогу реалізації обраної стратегії регіонального розвитку, націленої на одержання високоефективних результатів у будівництві;

- теоретичне обґрунтування сутності інноваційного потенціалу будівельного комплексу, який, на відміну від існуючих, розглядається як складна багатокомпонентна динамічна система, що використовує максимальні можливості генерувати високу інноваційну активність та забезпечує цілеспрямоване та систематичне спрямування інноваційних ресурсів на реалізацію стратегічної мети діяльності будівельного комплексу;

- обґрунтування напрямів реалізації регіональної політики розвитку інноваційного потенціалу будівельного комплексу, які засновані на комплексі принципів та взаємопідтримуючих економічних, правових, організаційних і соціальних методів планування, стимулювання, регулювання та контролю процесів інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничій сферах будівництва;

удосконалено:

- методичний підхід до оцінювання інноваційного забезпечення будівельного комплексу в регіонах України, який, на відміну від існуючих, містить у підґрунті інтегральний показник, що поєднує ринкову, технологічну та ресурсну складові та дозволяє визначити здатність будівельного комплексу регіону до впровадження інновацій;

- методичне забезпечення оцінки впливу зовнішніх факторів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу регіону, яке, на відміну від

існуючих, враховує різноспрямовані інтереси груп зацікавлених сторін, базується на методі оцінки багатокутників та теорії стейкхолдерів, що дозволяє побудувати радар впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал будівельного комплексу в межах регіону та визначити узагальнену величину їх впливу.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретичні результати доведено до рівня методичних розробок та рекомендацій, які створюють базис для формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону для забезпечення його економічного та соціального розвитку на основі більш повної реалізації існуючого ресурсного потенціалу у сфері будівництва.

Обґрунтовані у дослідженні складові механізму управління розвитком інноваційного потенціалу будівельного комплексу включають планування, стимулювання, регулювання та контроль процесу розвитку інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничій сферах будівництва. Нові наукові результати використані у роботі Департаменту економіки та міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 07-35/1951 від 10.07.17 р.). Елементи запропонованого методичного підходу до оцінювання інноваційного забезпечення будівельного комплексу були впроваджені у практичну діяльність ПАТ «Трестжитлобуд – 1» (довідка № 5401 від 16.02.17 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є одноосібною науковою працею, в якій викладено авторський підхід з вирішення наукового завдання з підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу будівельного комплексу регіону. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Щодо наукових праць, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача відображено в авторефераті, у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені на 6 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми, перспективи та методи формування системного енергоресурсозбереження в будівельній галузі» (м. Харків); ІХ Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Сталий розвиток міст. Управління проектами і програмами міського і регіонального розвитку» (м. Харків); Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку економіки України та інших країн» (м. Чернігів); 68-й науково-технічна конференції (м. Одеса); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи функціонування будівельного комплексу в контексті забезпечення регіонального розвитку» (м. Харків); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми стабілізації економіки країни» (м. Тернопіль).

Публікації. Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 13 наукових працях, у тому числі: 5 статей у наукових фахових виданнях, 2 - у фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 6 - у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 3,9 друк. арк., з яких здобувачу належить 3,6 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і додатків, у тому числі основний текст складає 178 сторінок, який включає 15 таблиць, 39 рисунків. Список використаних джерел налічує 205 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито зв'язок роботи із науковими програмами, планами та визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні основи управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону» - узагальнено сутність, зміст та ознаки інноваційного потенціалу, виокремлені особливості управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу та обґрунтовані умови формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Сутність інноваційного потенціалу доцільно визначати виходячи зі змісту будівельного комплексу регіону, який у роботі розглядається як складна багатокомпонентна динамічна система, що використовує максимальні можливості генерувати високу інноваційну активність та забезпечує цілеспрямоване та систематичне спрямування інноваційних ресурсів на реалізацію стратегічної мети діяльності будівельного комплексу.

Управління інноваційним потенціалом, в основі якого лежить системний підхід, набагато ефективніше одиничних заходів, направлених здебільшого на вирішення технологічних проблем. Під системою управління інноваційним потенціалом пропонується розуміти цілісну структуровану сукупність функцій, принципів, методів прийняття управлінських рішень та організаційних механізмів їх реалізації, застосування яких забезпечує цілеспрямоване, систематичне та адекватне спрямування інноваційних ресурсів на реалізацію стратегічної мети діяльності.

Будівництво відіграє найважливішу роль в розвитку економіки будь-якого регіону країни. Стан будівельного комплексу прямо впливає на рівень комфорту житла, технічний рівень майбутніх виробничих підприємств, рівень інфраструктури міст та населених пунктів та в загалі на економічне зростання країни та її регіонів.

Політика децентралізації влади, яка проводиться в Україні, обумовлює посилення відповідальності регіонів за стан та розвиток інноваційного потенціалу

системоутворюючих видів економічної діяльності і залучення їх до вирішення нагальних соціально-економічних проблем регіону. Стан будівельного комплексу регіону істотно впливає на рівень його розвитку, отже збільшення інноваційного потенціалу будівельного комплексу здатне вплинути на рішення значної частини соціально-економічних проблем регіону. Нарощення інноваційного потенціалу відбувається шляхом розробки та реалізації інноваційних проектів та прийняття відповідних управлінських рішень, (рис.1).

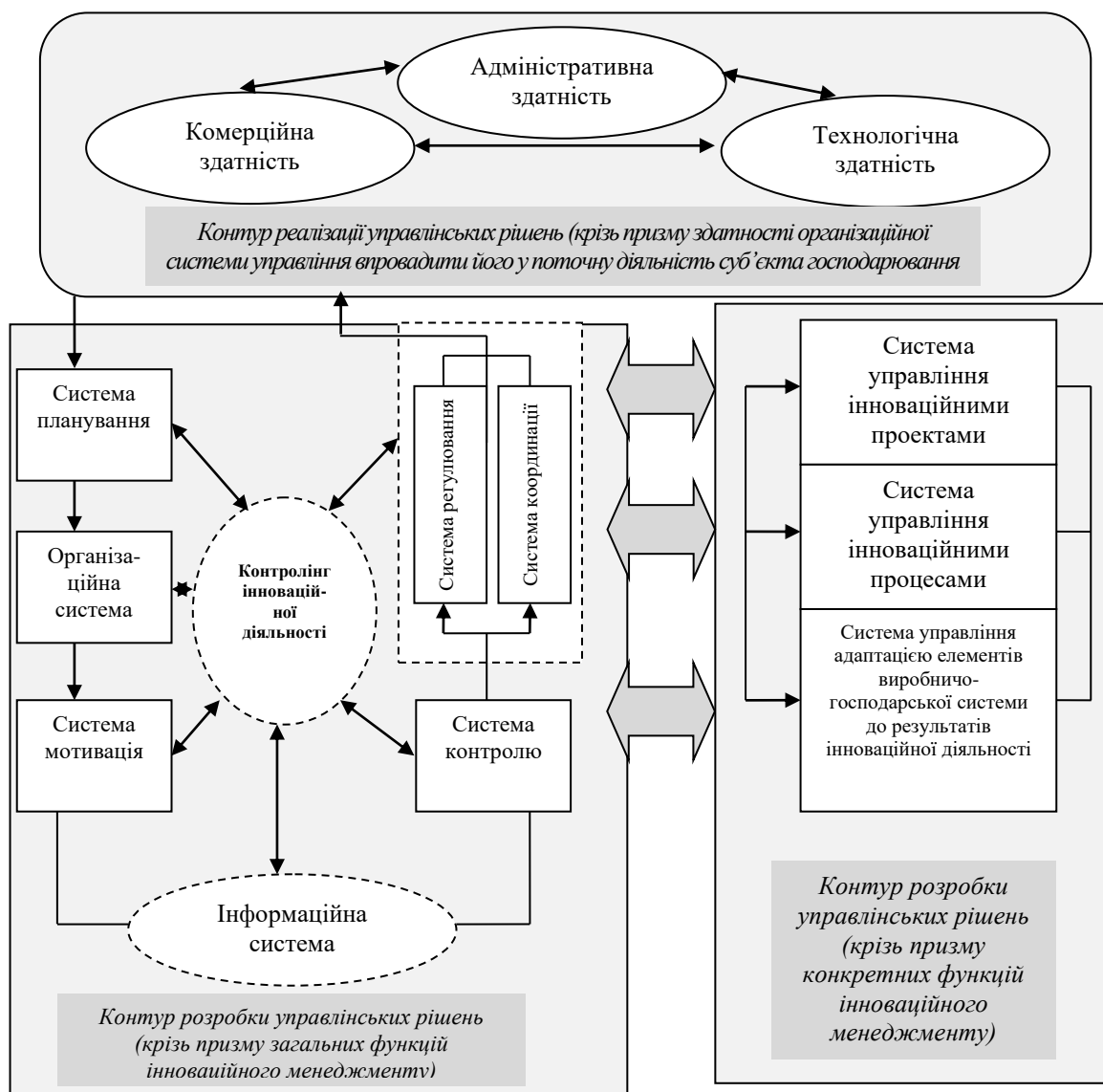

Рис. 1. Схема прийняття і реалізації управлінських рішень у сфері інноваційної діяльності

Під механізмом управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону слід розуміти підсистему управління потенційними інноваційними можливостями на основі використання ресурсного потенціалу регіонального комплексу та методів, принципів і важелів впливу на реалізацію поставлених цілей.

Формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону вимагає залучення та управління наступними фінансовими,

кадровими, інформаційними, матеріально-технічними, виробничо-технологічними та маркетинговими ресурсами.

Отже, можна стверджувати, що для успішного управління діяльністю будівельного комплексу регіону та розробки системи заходів щодо організації та реалізації інноваційних проектів необхідно мати достовірну оцінку стану його інноваційного потенціалу.

У другому розділі «Визначення стану та тенденцій в управлінні інноваційним потенціалом регіонального будівельного комплексу» - визначено стан інноваційного забезпечення представників будівельного комплексу регіону, визначені та проаналізовані фактори впливу на їх інноваційний потенціал (на прикладі Харківської області) та проведено оцінку інноваційного забезпечення будівельного комплексу Харківського регіону.

Пропонується обчислювати рівні складових інноваційного забезпечення представників будівельного комплексу регіону як субіндекси, із застосуванням методу середньої геометричної з ланцюгових індексів первинних показників, які характеризують відповідні складові інноваційного забезпечення будівельного комплексу регіону.

Ланцюгові індивідуальні індекси первинних показників, які характеризують відповідні складові інноваційного забезпечення представників будівельного комплексу регіону ($ЛП_{ПП_{СІЗ}, \%}$) розраховуються наступним чином:

$$ЛП_{ПП_{СІЗ}} = \frac{ПП_{СІЗ_n}}{ПП_{СІЗ_{n-1}}} * 100\%, \quad (1)$$

де $ПП_{СІЗ_n}$, $ПП_{СІЗ_{n-1}}$, - значення первинних показники, які характеризують відповідні складові інноваційного забезпечення представників будівельного комплексу регіону України відповідно у періодах n та $n-1$.

Рівні складових інноваційного забезпечення представника будівельного комплексу ($СІЗ_{БП}, \%$) у кожному дослідженому періоді розраховується як групові субіндекси

$$СІЗ_{БП} = \sqrt[m]{ЛП_{ПП_{СІЗ_1}} * ЛП_{ПП_{СІЗ_2}} * \dots * ЛП_{ПП_{СІЗ_m}}}, \quad (2)$$

де m - кількість ланцюгових індивідуальних індексів первинних показників, які характеризують відповідні складові інноваційного забезпечення представника будівельного комплексу регіону.

Обчислення рівня інноваційного забезпечення представника будівельного комплексу регіону України ($ІЗ_{БП}, \%$) обчислюється:

$$ІЗ_{БП} = \sqrt[3]{СІЗ_{БП_{Рин}} * СІЗ_{БП_{Тех}} * СІЗ_{БП_{Рес}}, \quad (3)$$

$СІЗБП_{Рин}$, $СІЗБП_{Тех}$, $СІЗБП_{Рес}$ - відповідно ринкова, технологічна та ресурсна складові інноваційного забезпечення будівельних підприємств регіонів України.

Обґрунтовано методичне забезпечення оцінки впливу зовнішніх факторів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу регіону, яке враховує різноспрямовані інтереси груп зацікавлених сторін, базується на методі оцінки багатокутників та теорії стейкхолдерів, що дозволяє побудувати радар впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал будівельного комплексу в межах регіону та визначити узагальнену величину їх впливу.

На основі запропонованого методичного забезпечення оцінки впливу зовнішніх факторів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу регіону, розраховано узагальнену величину впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу Харківського регіону у період 2010 - 2015 рр., (рис. 2).

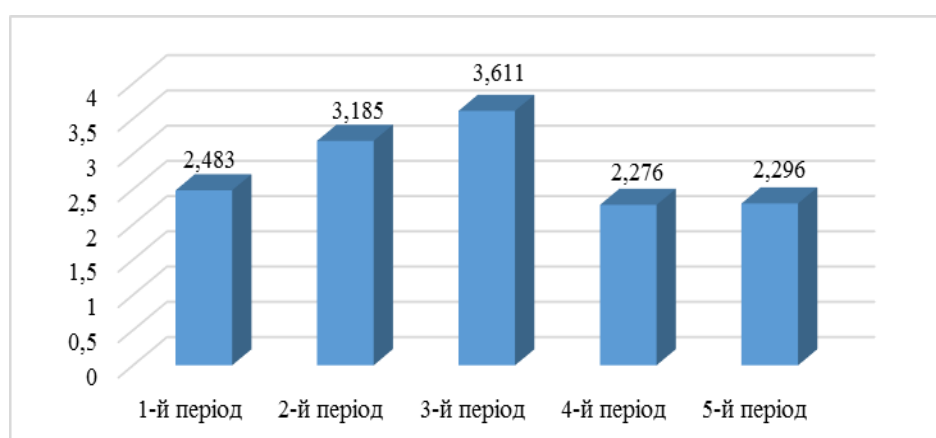

Рис. 2. Узагальнена величина впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу Харківського регіону

Таким чином врахування інтересів вищезазначених груп стейкхолдерів: «Інвестори», «Працівники», «Споживачі», «Органи державної та місцевої влади», «Постачальники» та «Партнери» дозволить успішно розвивати і нарощувати інноваційний потенціал представників будівельних комплексів регіонів України.

Порівнюючи існуючі пропозиції щодо оцінки інноваційного потенціалу, слід відзначити, що більшість вчених дотримується одного з наступних підходів:

- ресурсний підхід до оцінки розглядає інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, або їх комбінацію, й можливості їх використання, акцентує увагу саме на наявності комплексу базових ресурсних елементів інноваційного потенціалу, й автоматично обумовлюється досягнення поставлених цілей інноваційної діяльності;

- структурний підхід до оцінки розглядає інноваційний потенціал з точки зору певних комплексних складових, які інтегрують ресурси, необхідні для формування інноваційного потенціалу, дозволяють ними маневрувати, згідно нього виділяються такі основні елементи інноваційного потенціалу, як: кадровий потенціал, інформаційно-методологічний, організаційний, матеріально-технічний, науково-технічний, фінансовий, тощо;

- процесний підхід до оцінки пов'язує інноваційний потенціал з досягненням цілей інноваційної діяльності суб'єктів, зайнятих розробкою, впровадженням та комерціалізацією

інновацій, досліджує лише використання інноваційного потенціалу, зосереджується лише на впровадженні і комерціалізації інновацій, тобто, на останніх стадіях єдиного інноваційного процесу, відволікаючись від особливостей певних ресурсних складових та умов їх формування.

Методичний підхід до оцінювання інноваційного забезпечення будівельного комплексу, який містить у підґрунті інтегральний показник, поєднує ринкову, технологічну та ресурсну складові. Підхід дозволяє виокремити ресурсний, результативний та внутрішній рівні, і, не лише розрахувати інтегральний показник інноваційного потенціалу будівельного комплексу, а й класифікувати представників виходячи з його розміру (рис. 3), він складається з таких послідовних етапів:

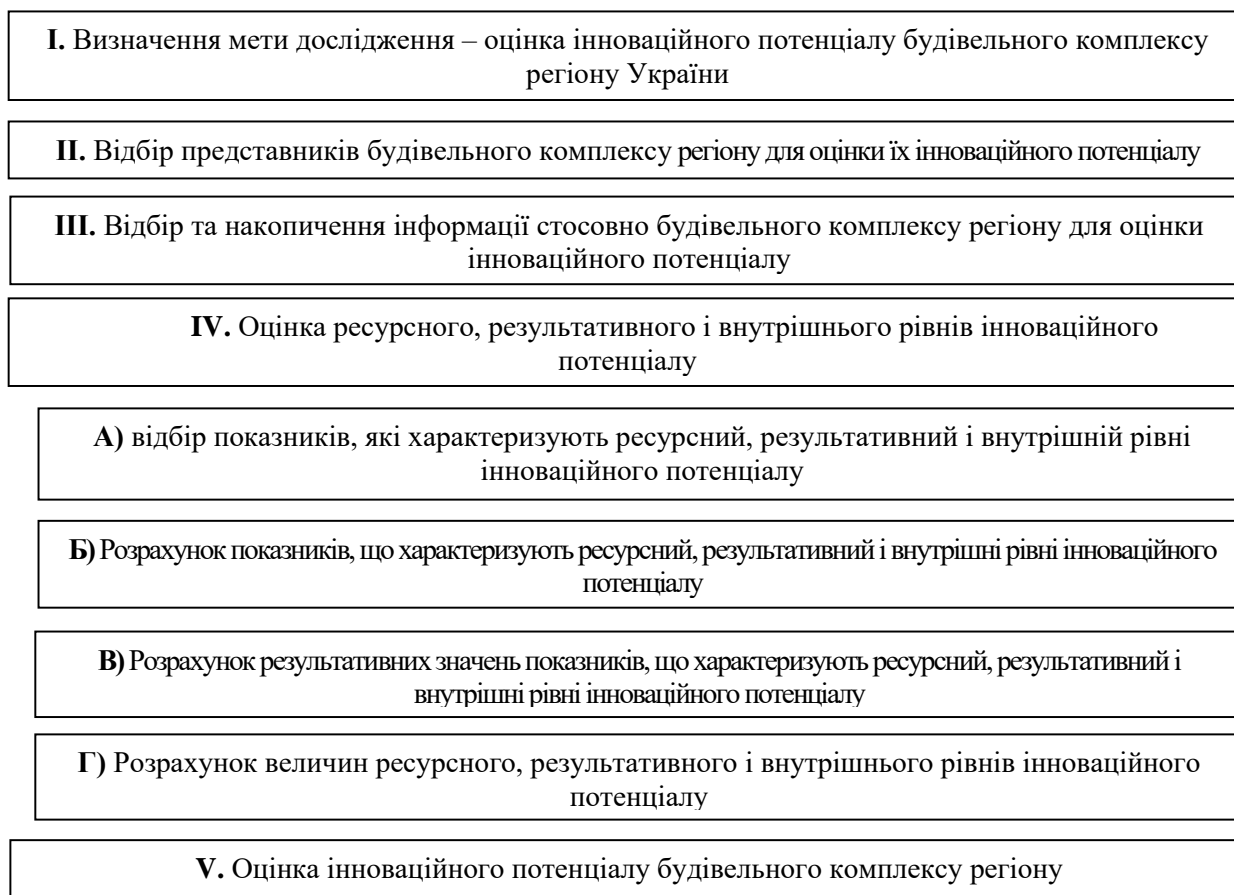

Рис. 3. Етапи реалізації методичного підходу до оцінювання інноваційного забезпечення будівельного комплексу

Розмір ресурсного, результативного або внутрішнього рівнів інноваційного потенціалу розглянутих представників будівельного комплексу Харківського регіону запропоновано обчислювати застосовуючи формулу квадратного кореню з суми квадратів результативних значень усіх показників, що характеризують відповідний (ресурсний, результативний або внутрішній) рівень інноваційного потенціалу певного представника:

$$P\Pi i = \sqrt{P_1^2 + P_2^2 + P_3^2 + P_4^2 + P_5^2 + P_6^2 + P_7^2 + P_8^2 + P_9^2 + P_{10}^2}, \quad (4)$$

де $РІП_i$ – величина рівня (ресурсного, результативного або внутрішнього) інноваційного потенціалу, од.;

$ПТ1_{РІП_i}$, $ПТ2_{РІП_i}$, $ПТn_{РІП_i}$ – результативні значення показників від 1 до n , що характеризують відповідний (ресурсний, результативний або внутрішній) рівень інноваційного потенціалу представника будівельного комплексу регіону.

Для визначення величини інноваційного потенціалу представника будівельного комплексу регіону ($ІП_{БП}$, од.) слід використовувати наступну формулу:

$$ІП_{БП} = \sqrt[n]{РІП_{РСР} \cdot РІП_{РЗР} \cdot РІП_{ВР} \cdot ПТ1_{РІП_i} \cdot ПТ2_{РІП_i} \cdot \dots \cdot ПТn_{РІП_i}}, \quad (5)$$

де $РІП_{РСР}$, $РІП_{РЗР}$, $РІП_{ВР}$ – величини ресурсного, результативного і внутрішнього рівнів інноваційного потенціалу представника будівельного комплексу регіону, од., рис. 4.

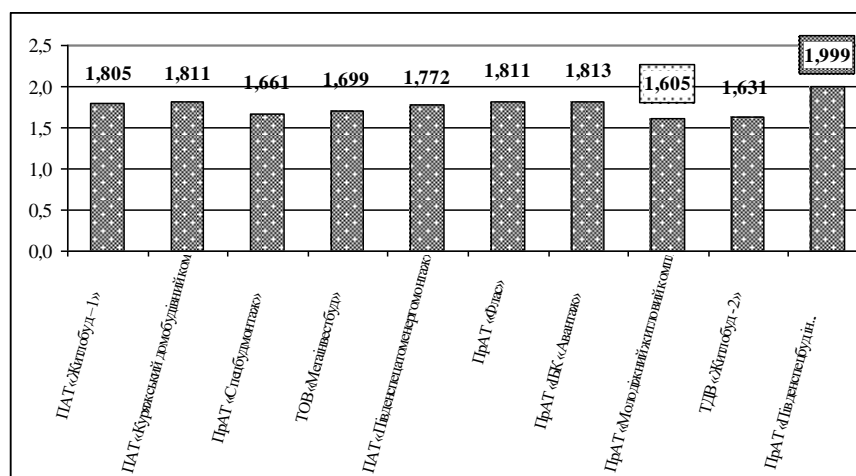

Рис. 4. Значення інноваційного потенціалу 10 представників будівельного комплексу Харківського регіону, од.

Проаналізувавши отримані величини, можемо відзначити, що за величиною інноваційного потенціалу у Харківському регіоні лідирує ПрАТ «Південспецбуд інженерінг», а найнижчі значення має ПрАТ «Молодіжний житловий комплекс Інтернаціоналіст».

У третьому розділі «Науково – економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону» - визначені напрями підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу представників будівельного комплексу Харківського регіону, проведено оцінку інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності будівельного комплексу регіону та сформовано механізм управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону.

На основі виявлення факторів впливу на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу регіону та обґрунтування умов формування механізму управління його інноваційним потенціалом запропоновані напрями підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Одним з напрямів підвищення ефективності управління інноваційним

потенціалом будівельного комплексу регіону є вибір ефективної стратегії інноваційного розвитку, яка стає основою успіху інноваційної діяльності.

Харківський регіон у всі роки мав потужний науково-технічний потенціал та завжди входив у трійку лідерів щодо кількості наукових організацій. Але, сьогодні, нажаль, ситуація погіршилась. В країні у 2005 р. кількість організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, становила 1 510, у 2010 р. – 1 303, у 2015 р. – 999. Однак, як і в попередні роки, найбільша кількість наукових організацій зосереджена у промислово розвинених регіонах: у м. Київ – 31,4% загальної кількості, у Харківській області – 16,2%, Львівській – 7,2%, Дніпропетровській – 5,7%, Одеській – 5,1%. Таким чином, на п'ять регіонів припадає 65% загальної кількості наукових установ. За даними 2015 р. 1 636 суб'єкти господарювання використовували у своїй діяльності передові технології, з яких кожен четвертий знаходиться у Харківській області.

Здатність будівельного комплексу Харківського регіону до використання інноваційного потенціалу має бути реалізована через комплекс організаційно-управлінських заходів, спрямованих на створення інноваційних програм і проектів у будівництві шляхом координації науково-технічних, виробничих, економічних та організаційних складових діяльності будівельного комплексу.

Запропонований у другому розділі методичний підхід до оцінки впливу зовнішніх факторів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу, який базується на теорії стейкхолдерів, дозволяє провести оцінку інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності будівельного комплексу регіону та побудувати економіко-математичну модель управління інноваційним потенціалом регіонального будівельного комплексу, за допомогою якої стейкхолдери отримують можливість оцінювати бажану економічну вигоду. Економіко-математична модель побудована на результатах діяльності будівельного комплексу Харківського регіону.

Визначимо інноваційний потенціал будівельного комплексу як випадкову або детерміновану величину $\varphi_{\text{пг}}$, яка характеризує реалізовані або нереалізовані можливості представників будівельного комплексу при досягненні ними сукупності поставлених задач своєї економічної діяльності. Ця величина представляє собою функцію, яка залежить:

- від сукупності факторів K , які описують діяльність галузі;
- від зміни величин цих факторів з часом t .

Таким чином, інноваційний потенціал будівельного комплексу – це функція багатьох змінних:

$$\varphi_{\text{пг}} = f(K, t). \quad (6)$$

Для побудови економіко-математичної моделі всі стейкхолдери були поділені на 6 груп: інвестори; працівники; споживачі; органи державної та місцевої влади; постачальники; партнери.

Кількість показників, що впливають на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу Харківського регіону, в кожній з груп стейкхолдерів відрізняється. Тому функція потенціалу (6) $\varphi_{\text{пр}}$ в кожній групі має різну кількість змінних в залежності від кількості показників $K = K(k_1, k_2, \dots, k_n)$.

При побудові економіко-математичної моделі важливо спиратися не лише на результати статистичних досліджень за минулий період, а й мати можливість передбачувати значення показників, що досліджуються, за умови незмінних умов розвитку галузі. Такий комплексний підхід допомагає правильно з'ясувати проблеми та відтворити стратегію подальшого розвитку.

З цією метою було проведено прогнозування величин модулів реалізованого та нереалізованого потенціалів всіх 6 груп стейкхолдерів на 2018 р. методами простого та зваженого ковзного середнього:

$$f_k = \frac{\sum_{k-1-N}^{k-1} x_i}{N}, \quad (7)$$

де f_k – значення показника за прогнозом, x_i – попередні (експериментально отримані) значення показника, N - величина інтервалу «сглажування». В проведених розрахунках прийняли $N = 3$ та розширили горизонт прогнозування шляхом використання попередньо обчислених показників.

Метод зваженого ковзного середнього базується на тому, що вплив всіх реальних показників, що використовуються при розрахунках, не є однаковим, більш «свіжі» дані, як правило, впливовіші. Для чисельного виразу ступеня впливу введено поняття «ваги» кожного з показників: застарілі дані мають меншу вагу, свіжіші – більшу. Математично цей метод можна описати формулою:

$$f_k = \sum_{i=1}^N \omega_{k-i} \cdot x_{k-i}, \quad (8)$$

де ω_{k-i} - емпірично визначені вагові коефіцієнти; x_{k-i} – попередні (експериментально отримані) значення показника, N - величина інтервалу «сглажування». Зауважимо, що величина вагових коефіцієнтів ω_k завжди додатна й задовольняє умові $0 \leq \omega_k \leq 1$. При розрахунках приймали $N = 3$ і $\omega_1 = 0,1$, $\omega_2 = 0,3$, $\omega_3 = 0,6$ (ці вагові коефіцієнти використовуються найчастіше).

За результатами досліджень доведено, що обидва методи дають досить узгоджений результат на перспективу. В той же час відзначимо, що прогноз з приводу інноваційного реалізованого потенціалу груп-стейкхолдерів «Інвесторів» та «Споживачі» передбачає їх незначний подальший приріст або збереження існуючого рівня. В усіх інших групах очікується суттєве падіння значень реалізованого потенціалу.

На сьогодні постає гостра необхідність до формування цілісного та гнучкого механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону,

який не лише повинен відповідати сучасним вимогам глобальної конкуренції, але і приводити у відповідність ресурсні можливості та стратегічні цілі інноваційного розвитку регіону в цілому.

Механізм управління містить у собі такі компоненти, як: принципи і задачі управління, методи, форми і інструменти управління, організаційну структуру управління, інформацію та засоби її обробки. Механізм управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону повинен функціонувати на основі певних методів управління та відповідати сучасним принципам: обґрунтованості, ефективності, комплексності, цілеспрямованості, адаптивності та гнучкості.

Але, якщо говорити про комплексний механізм управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону, то під ним слід розуміти сукупність методів, форм, систем, інструментів, за допомогою яких органи державного регіонального управління впливають на учасників будівельного ринку з метою підвищення конкурентоспроможності комплексу, й вирішення на цій основі першочергових завдань досягнення конкурентних переваг регіону в цілому.

Значний вплив на розвиток інноваційного потенціалу будівельного комплексу Харківського регіону роблять фактори ринкового середовища, найважливішим з яких є державна та регіональна політика. Роль органів державної регіональної влади в управлінні інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону не обмежується лише регуляторними функціями – стимулювання економічного зростання представників будівельного комплексу, раціонального використання трудових ресурсів, забезпечення прогресивних зрушень в управлінні, підтримки експорту інновацій.

Головною функцією органів державної регіональної влади є узгодження інтересів всіх суб'єктів будівельного ринку, забезпечення економічної та соціальної стабільності населення регіону, захист вітчизняних виробників будівельної продукції.

Формування комплексного механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону дозволить одержати зворотній зв'язок з науково-дослідними установами, проаналізувати результати їх наукових досліджень та внести певні корективи у різні варіанти моделей інноваційного розвитку регіонального будівельного комплексу та регіону в цілому.

В запропонованому механізмі управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону використано функції інноваційного та стратегічного управління, які дозволять більш досконало та ефективно здійснювати управління реалізацією інноваційної стратегії регіонального будівельного комплексу та впроваджувати сплановану інноваційну регіональну політику.

На рис. 5 представлено проєкції механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону.

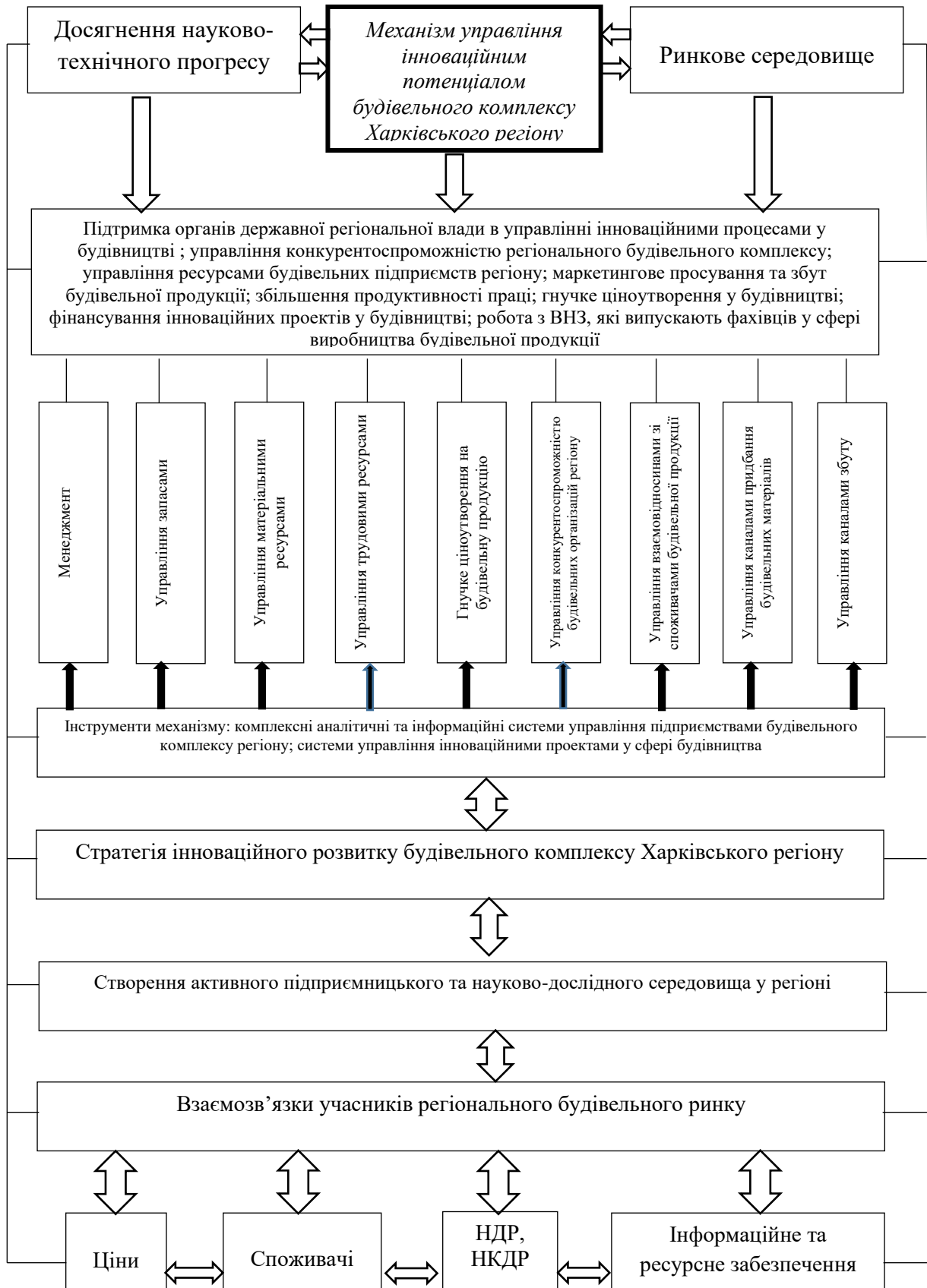

Рис. 5. Проекції механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону

Впровадження механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону надає можливість, окрім вибору моделі стратегії інноваційного розвитку будівництва, створити реальні умови щодо удосконалення інноваційних процесів у регіоні на основі узгодженості інтересів всіх учасників будівельного ринку.

За результатами проведеного дослідження, можна дійти висновку, що формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону буде сприяти успішному веденню будівельного бізнесу на основі впровадження інноваційних технологій та дасть новий поштовх для розуміння органами регіональної влади та бізнес-системами важливості інновацій для розвитку регіональної економіки та всього національного господарства України.

ВИСНОВКИ

Одержані в ході дослідження результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання, пов'язане з теоретико-методичним обґрунтуванням положень і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельних підприємств регіону.

1. У сучасній високотехнологічній та динамічній економіці інновації виступають основою забезпечення для країн, що ними володіють, передових позицій у цивілізаційному розвитку і високих соціальних стандартів життя громадян. Значна частина інновацій втілюється у будівельному виробництві й направлена на його технологічну та організаційну модернізацію, підвищення продуктивності праці й рівня доходів працівників, підтримки високої конкурентоспроможності. Інноваційний потенціал містить багато різнопланових елементів, пов'язаних між собою, які знаходяться у взаємодії. Теоретичне обґрунтування економічної сутності, змісту та ознак інноваційного потенціалу та визначення особливості управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу дало змогу розглядати його як складну багатокомпонентну динамічну систему, яка використовує максимальну можливість генерувати високу активність та забезпечує спрямування інноваційних ресурсів для досягнення стратегічної мети будівельного комплексу.

2. На рівні регіону будівельному комплексу для здійснення інноваційної діяльності та оптимального управління існуючим інноваційним потенціалом, у першу чергу потрібно створення відповідного механізму, який би дав змогу регулювати інноваційні процеси у будівництві, від реалізації яких залежить життєздатність галузі в умовах кризи. Обґрунтовано умови формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону на основі всебічної підтримки органів державної регіональної влади та відповідного професійного досвіду менеджменту представників регіонального будівельного комплексу.

3. Досліджено рівень інноваційного забезпечення будівельних комплексів регіонів України на основі визначення динаміки рівня інноваційного забезпечення їх представників пропорційно до зміни визначального показника – обсягу науково-технічних розробок, виконаних власними силами наукових організацій у галузі будівництва та архітектури у кожному регіоні. Проаналізовано фактори впливу на інноваційний потенціал будівельних комплексів регіонів України (на прикладі Харківської області), побудовано радар впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал представників будівельних комплексів та визначено узагальнений розмір впливу стейкхолдерів на інноваційний потенціал представників будівельного комплексу Харківського регіону.

4. Проведено оцінку рівня інноваційного потенціалу будівельного комплексу Харківського регіону на основі використання методичного підходу до оцінювання його інноваційного забезпечення, який ґрунтується на розрахунку інтегрального показника та синтезі ресурсного, структурного і процесного підходів, який дозволяє визначити триєдину сутність інноваційного потенціалу будівельного комплексу, а саме виокремити ресурсний, результативний і внутрішній рівні. Це дозволяє не лише розрахувати інтегральний показник, а й класифікувати представників будівельного комплексу за його величиною на регіональному рівні.

5. Інноваційний потенціал регіонального будівельного комплексу залежить від ряду факторів, що визначають його формування, розвиток і рівень використання. На процес формування інноваційного потенціалу впливають переважно такі фактори, як: стан інноваційного клімату у регіоні; особливості інноваційної діяльності будівельних організацій; розвиненість і гнучкість оргструктури управління інноваційною діяльністю, система мотивації персоналу; оптимізація комплексу маркетингу. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону на основі вибору ефективної стратегії інноваційного розвитку, що має бути основою успіху.

Побудована економіко-математична модель управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону є інструментом, за допомогою якого стейкхолдери мають можливість отримувати бажану інформацію. Встановлено ступень впливу кожного показника окремо і у сукупності на інноваційний потенціал всіх виділених груп стейкхолдерів. Зазначимо, що якісний склад працівників державних науково-дослідних організацій майже не впливає на підвищення інноваційного потенціалу будівельного комплексу Харківського регіону. Доведено, що відсутність механізмів управління з боку органів місцевої влади не дозволяє належно розвивати та впроваджувати інноваційні технології у будівельному комплексі Харківського регіону.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Якименко О.В. Теоретичні основи управління інноваційним потенціалом підприємств будівельної галузі та методи його оцінки / О.В. Якименко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції - 2013 - №6. – С. 115 – 120.
2. Якименко О.В. Напрями інноваційної політики розвитку підприємств будівельного комплексу України / О.В. Якименко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2014, № 5 (29). – С. 77 – 87.
3. Якименко О.В. Аналіз рівня інноваційного забезпечення будівельних підприємств регіонів України / О.В. Якименко // Соціальна економіка: наук. журнал. – Вип. 50, №2, 2015. – С. 105-113.
4. Якименко О.В. Фактори впливу на інноваційний потенціал будівельних підприємств регіонів України (на прикладі Харківської області) / О.В. Якименко // Глобальні та національні проблеми економіки: наук. журнал. – Вип. №2, 2016. – С. 383-388.
5. Якименко О.В. Механізм управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону / О.В. Якименко, В.Ю. Медвідь, // «Управління розвитком». – № 4 (186). – 2016. – С. 65 – 71. (*Особистий внесок: визначено структуру механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону*).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

6. Якименко О.В. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток будівельних підприємств / О.В. Якименко // Збірник наукових праць ВНАУ. Випуск 4 (81). – 2013. – С. 316 – 325;
7. Якименко О.В. Економіко-математична модель управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону / О.В. Якименко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – Вип. 57, частина I, 2016. – С. 99-106.

Тези доповідей

8. Якименко О.В. Сучасні напрями енергозбереження при реконструкції застарілого житлового фонду / О.В. Якименко, В.І. Торкатюк та ін. // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми, перспективи та методи формування системного енергоресурсозбереження в будівельній галузі», Харків, 2010 р. С. 76 – 77. (*Особисто автором виокремлені основні цілі галузевої Програми підвищення енергоефективності у будівництві на 2012 – 2014 рр.*)
9. Якименко О.В. Управління еколого-економічними ризиками інноваційних енергозберігаючих проєктів у будівництві / О.В. Якименко, В.І. Торкатюк та ін. // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сталий

розвиток міст. Управління проектами і програмами міського і регіонального розвитку», Харків, 2012 р. С. 31 – 32. *(Особисто автором визначено різноманітність ризикових ситуацій, які виникають при реалізації інноваційних проектів енергозбереження).*

10. Якименко О.В. Складові інноваційного потенціалу будівельних підприємств / О.В. Якименко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети розвитку економіки України та інших країн», Чернігів, 2013 р. – С. 209 – 210.

11. Якименко О.В. Проблеми та перспективи управління інноваційною діяльністю будівельних підприємств / О.В. Якименко // Матеріали 68-й науково-технічної конференції, Одеса, 2013 р. – С. 138 – 139.

12. Якименко О.В. Напрями забезпечення ефективності інноваційного розвитку будівельних підприємств / О.В. Якименко // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи функціонування будівельного комплексу в контексті забезпечення регіонального розвитку», Харків, 2014 р. – С. – 35 - 37.

13. Якименко О.В. Оцінка рівня інноваційного забезпечення будівельних підприємств регіонів України / О.В. Якименко // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми стабілізації економіки країни», Тернопіль, 2016 р. – С. 158 – 159.

АНОТАЦІЯ

Якименко О.В. Формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2017.

У дисертаційній роботі отримано результати для вирішення важливого наукового завдання розробки теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону.

Розроблено методичний підхід до оцінки інноваційного забезпечення представників будівельного комплексу у регіонах України, який враховує рівень ринкової, технологічної та ресурсної складових. Визначені напрями підвищення ефективності управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу Харківського регіону на основі вибору ефективної стратегії інноваційного розвитку та обґрунтовано умови формування механізму управління інноваційним потенціалом будівельного комплексу регіону на основі всебічної підтримки органів державної

регіональної влади та відповідного професійного досвіду менеджменту регіонального будівельного комплексу.

Ключові слова: регіон, будівельний комплекс регіону, інноваційний потенціал будівельного комплексу регіону, механізм управління інноваційним потенціалом.

АННОТАЦИЯ

Якименко О.В. Формирование механизма управления инновационным потенциалом строительного комплекса региона. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2017.

В диссертационной работе получены результаты решения важной научной задачи разработки теоретико-методических положений и практических рекомендаций по формированию механизма управления инновационным потенциалом строительного комплекса региона. Дано теоретическое обоснование экономической сущности, содержания и признаков инновационного потенциала, выделены особенности управления инновационным потенциалом строительного комплекса региона. Разработан методический подход к оценке инновационного обеспечения представителей строительного комплекса в регионах Украины, учитывающий уровень рыночной, технологической и ресурсной составляющих.

Определены направления повышения эффективности управления инновационным потенциалом строительного комплекса Харьковского региона на основе выбора эффективной стратегии инновационного развития и обоснованы условия формирования механизма управления инновационным потенциалом строительного комплекса региона на основе всесторонней поддержки органов местной власти и соответствующего профессионального опыта менеджмента регионального строительного комплекса.

Ключевые слова: регион, строительный комплекс региона, инновационный потенциал строительного комплекса региона, механизм управления инновационным потенциалом.

SUMMARY

Yakimenko O.V. Formation of the mechanism of management of the innovative potential of the construction complex of the region. - The manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.05 - Development of Productive Forces and Regional Economics. - Sumy National Agrarian University, Kharkiv, 2017.

In the dissertation work the results of the decision of an important scientific task of development of theoretical and methodical positions and practical recommendations

concerning the formation of the mechanism of management of the innovative potential of the construction complex of the region are obtained. The methodical approach to the estimation of innovative support of construction enterprises of the regions of Ukraine is developed, which takes into account the level of market, technological and resource components. the methodical approach to the estimation of the influence of external factors on the innovative potential of construction enterprises of the regions of Ukraine, which, in contrast to the existing ones, takes into account the multidirectional interests of the stakeholder groups, is based on the method of estimating polygons and the theory of stakeholders, it allows to construct a radar impact of the stakeholders on the innovative potential of construction enterprises of Ukrainian regions and determine the generalized magnitude of their influence;

The paper identifies the directions of improving the efficiency of management of the innovative potential of the construction complex of the Kharkiv region on the basis of the choice of an effective strategy of innovation development and substantiates the conditions for the formation of the mechanism of management of the innovative potential of the construction complex of the region on the basis of comprehensive support of the state regional authorities and relevant professional experience of management of enterprises of the regional construction complex.

In the proposed integrated mechanism of management of the innovative potential of the building complex of the Kharkiv region, the functions of innovation and strategic management that will allow more perfectly and efficiently to manage the implementation of the innovation strategy of the regional construction complex and implement a well-planned innovative regional policy should be used.

Key words: region, the construction complex of the region, the innovative potential of the construction complex of the region, the mechanism for managing the innovative potential.

Підписано до друку 27.11.2017 р. Формат 60x90/16.
Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 147

Надруковано у у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 ХК № 507350
61003, м. Харків, пров. Солянниківський, 4
Тел. (057) 711-00-92, 771-00-96